

6. Мазур М. В. Методичні підходи до вимірювання прихованої інфляції в Україні / М. В. Мазур // Статистика України. – 2005. – № 1 (28). – С. 10–14.
7. Инфляция в Украине в 2012 году [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <<http://ubr.ua/finances/macroeconomics-ukraine>>.

Отримано 30.03.2012. ХДУХТ, Харків.
© О.П. Близнюк, І.Л. Шевчук, 2012

УДК 339.92(477)

О.Л. Шелест, канд. екон. наук (*ХТЕІ КНТЕУ, Харків*)

УКРАЇНА В ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ: ЄВРАЗІЙСЬКИЙ АБО ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИБІР

Розглянуто основні проблеми інтеграційної політики України. Охарактеризовано переваги та недоліки вступу України до Митного Союзу у складі Росії, Білорусі, Казахстану та укладання довгострокової домовленості про вільну торгівлю з Європейським Союзом (ЄС). На базі значних фактичних і статистичних матеріалів показано наслідки обох варіантів вибору України в процесі зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної інтеграції.

Рассмотрены основные проблемы интеграционной политики Украины. Охарактеризованы преимущества и недостатки вступления Украины в Таможенный Союз в составе России, Белоруссии, Казахстана и заключение долгосрочной договоренности о свободной торговле с Европейским Союзом (ЕС). На базе значительных фактических и статистических материалов показаны последствия обоих вариантов выбора Украины в процессе внешнеполитической и внешнеэкономической интеграции.

The article reviews the main problems of the integration policy of Ukraine. Characterized the advantages and disadvantages of Ukraine's customs union with Russia, Belarus, Kazakhstan and far-reaching conclusion of agreements on free trade with the European Union (EU). Based on substantial evidence and statistical data show the consequences of both choices in the process of Ukraine's foreign policy and foreign economic integration.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ринки високотехнологічних товарів і послуг країн Європейського Союзу та Співдружності Незалежних Держав є вкрай важливими для України. Адже доступ до них дозволяє не тільки збільшити частку високотехнологічної продукції в українському експорті, але й сприяє інноваційному розвитку країни, підвищенню рівня конкурентоспроможності національної економіки. Тому виникає гостра необхідність у визначенні інтеграційних пріоритетів України,

як чинника підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на міжнародному ринку товарів та послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі питання багатовекторності інтеграційного розвитку України, співробітництва в межах Митного Союзу в складі Росії, України, Білорусії, Казахстану та Європейського Союзу знайшли відображення в численних працях О. Білоруса, І. Бураковського, А. Гальчинського, Г. Климка, Д. Лук'яненка, В. Новицького, Ю. Пахомова, В. Рокочі, А. Румянцева, В. Степаненка, В. Супруна, А. Філіпенка, С. Фоміна та ін. [1]. Проте, розгляд проблеми інтеграційного середовища України, на нашу думку, досі не носить комплексного характеру, який дозволив би оцінити всі переваги і недоліки векторів інтеграційного розвитку, а також можливості чи загрози для України.

Мета та завдання статті. Метою дослідження є всебічна оцінка векторів інтеграційного руху України, вибір стратегічного напрямку політичного та соціально-економічного розвитку країни в сучасних умовах і на перспективу, аналіз переваг та недоліків економічної інтеграції в Митний Союз та Європейський Союз.

Виклад основного матеріалу дослідження. Обираючи між зоною вільної торгівлі з ЄС та Митним Союзом із Росією, Казахстаном і Білорусією, Україна повинна керуватися інтересами вітчизняних виробників. Звісно, ринок Європейського Союзу є значно більшим за ринок країн Співдружності Незалежних Держав. Але при цьому він є цілком зайнятим і не має того рівня потенційних споживачів, який є на ринку СНД.

Так, на сьогодні обсяги експорту до країн СНД становлять 36% від загального обсягу експорту, Європи – 29,2% (у т.ч. до країн Європейського Союзу – 28,3%), Азії – 26,3%, Африки – 4,4%, Америки – 3,9%. Найбільші експортні поставки здійснюються до Російської Федерації – 27,2% від загального обсягу експорту, Туреччини – 6,4%, Італії – 5%, Польщі – 4,3%, Білорусі та Індії – по 3,3%, Китаю – 3% [2]. Імпорт з країн СНД становить 49,7% від загального обсягу, Європи – 29% (у т.ч. з країн Європейського Союзу – 27,8%), Азії – 15%, Америки – 4,7%, Африки – 1,3%, Австралії та Океанії – 0,3%. У загальному обсязі імпорту найбільші надходження здійснюються з Російською Федерацією – 43,4%, Німеччиною – 7,7%, Китаєм – 6,7%, Білорусією – 3,8%, Польщею – 3,4%, США – 3,1%, Італією – 1,9% [2]. Як бачимо, основною країною-партнером за експортно-імпортною політикою залишається Російська Федерація, яка імпортувала з України у 2011 році товарів на 13 млрд доларів США, у той же час, як експорт російських товарів в Україну становив 22 млрд доларів [3].

Проте, важливо також враховувати зобов'язання нашої країни, взяті в рамках Світової організації торгівлі. Адже, юридичним

ускладненням при розгляді можливості укладення України Митного Союзу з Росією, Казахстаном і Білоруссю є те, що наша держава – єдиний, із цих чотирьох країн, член СОТ.

Зона вільної торгівлі – це група країн, які відмінили між собою тарифи на всі чи більшість товарів та нетарифні заходи, які впливають на торгівлю, між ними. Зони вільної торгівлі не мають єдиного спільного зовнішнього тарифу. Країни, що беруть участь у ній, можуть застосовувати свої власні тарифи до третіх країн. На сьогодні ЄС підписало ЗВТ з країнами Середземномор'я (25 країн), Чилі та Мексикою [4]. Майбутня зона вільної торгівлі між Україною та ЄС не вимагає перегляду вже існуючих договорів про вільну торгівлю України з іншими країнами. Україна може мати одночасно зону вільної торгівлі з країнами Співдружності Незалежних Держав та Європейським Союзом. А також утворити у майбутньому нові зони вільної торгівлі, наприклад, з Ізраїлем або Канадою.

Переваги для України від створення ЗВТ з ЄС включають наступне:

- покращення доступу до європейського ринку, взаємне скасування митних зборів між Україною і країнами ЄС. При цьому експорт України до країн ЄС зростає на 10%, імпорт з країн ЄС – на 15%;

- вирівнювання ігрового поля з іншими сусідами ЄС завдяки отриманим більш пільговим торговельним режимам;

- розвиток енергетичної співпраці з ЄС задля зниження рівня її енергозалежності;

- гармонізація стандартів із ЄС, тобто запровадження міжнародно визнаних стандартів;

- покращення внутрішнього ділового клімату, що у свою чергу підвищить привабливість інвесторів та створить можливості для вищих темпів економічного зростання.

До недоліків створення ЗВТ слід віднести такі:

- скорочення торгового обороту між країнами Митного Союзу і Україною приблизно на 2, 5%, що призведе до падіння динаміки ВВП України;

- зниження сумарного експорту машинобудівної продукції;

- у силу обмежень своїх виробничих потужностей Україна залишиться сировинним придатком Європи;

- збільшення конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок усунення тарифних бар'єрів;

- введення захисних заходів, а також технічного регулювання з боку країн Митного Союзу призведуть до щорічної втрати 1, 5% ВВП України;
- підвищення вартості дотримання європейських стандартів;
- диктатура Європи щодо зміни законодавчої бази, повний контроль політичної та економічної сфери країни.

Перешкодами швидкої інтеграції в Зону вільної торгівлі з ЄС є:

- присутність у товарній структурі українського експорту до країн Європейського Союзу переважно сировини та товарів першого ступеня обробки, що не сприяє інноваційному розвитку української економіки;

- використання в Україні застарілої системи класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД);

- невиконання частини умов щодо приєднання України до Угоди про оцінку відповідності та прийнятності промислових товарів (АСАА), а саме: передача частини повноважень Держспоживстандарту України (тестування, сертифікація, випробування продукції) безпосередньо виробникам промислової продукції, а також забезпечення сприятливих умови для створення недержавного органу для нагляду за ринком.

Кількісні оцінки підтверджують, що вигоди для України від створення Зони вільної торгівлі з ЄС вищі ніж втрати. Поглиблена ЗВТ приведе до підвищення рівня добробуту населення до 4...7%, головним чином, завдяки гармонізації стандартів та заходів спрощення торговельних процедур. Порівняно з 2011 роком зростання фактичної заробітної платні складатиме у короткостроковій перспективі 2,817% для кваліфікованої та 3,093% для некваліфікованої робочої сили та 4,355 і 4,970%, відповідно у довгостроковій перспективі [5]. Здобутки для добробуту будуть зумовлені скасуванням субсидій, відкриттям місцевих ринків та зниженням тарифів.

Зауважимо, що вигоди для ЄС є досить незначними через асиметричність економічних відносин: на Україну припадає дуже мала частка торгівлі з країнами Європейського Союзу. Суттєво більший ефект можна буде спостерігати лише у випадку глибшої інтеграції між ЄС та Україною. Сьогодні членства в ЄС очікують Туреччина (що уклала угоду про асоціацію з ЄС ще в 1963 р. і з 1999 р. має статус кандидата в члени ЄС) і 7 балканських країн (включаючи Косово), які уклали угоди про асоціацію з Євросоюзом, в яких передбачається можливість прийняття їх у ЄС після виконання відповідних вимог. Довівши чисельність членів до 27 країн Європейський союз зупинив процес свого розширення. Подальше збільшення числа членів за рахунок менш розвинених країн лише понизить рівень ефективності

ЄС. Багато західноєвропейських політиків і представники громадськості призивають визнати східний кордон Польщі, Угорщини й Словаччини остаточною східним кордоном Європейського Союзу. Іншими словами, не включати навіть у віддаленому майбутньому Україну в число можливих нових повноправних членів. Єдиною можливістю України стати повноправним членом ЄС є створення ЗВТ із ЄС протягом 2011–2013 рр. Адже, саме в цей період буде розроблятися новий бюджет ЄС (т.зв., Фінансові перспективи ЄС), у витратній частині якого передбачена стаття витрат на можливе наступне розширення Європейського Союзу. Після Євро-2012 Україна має найбільші шанси отримати статус кандидата в члени ЄС.

Митний Союз – це високий рівень інтеграції, який крім вільної торгівлі між країнами-членами передбачає встановлення спільного зовнішнього тарифу для третіх країн [4]. Створення Митного Союзу і Єдиного економічного простору передбачає основу для формування Євразійського Союзу. Так, 18 листопада 2011 року в Москві президентами Росії, Білорусі та Казахстану була підписана декларація про створення Євразійського Союзу. Комітетом ЄвразС передбачається, що коло учасників союзу поступово збільшиться за рахунок приєднання кандидатів у члени: Киргизстану та Таджикистану. Зараз ідуть інтенсивні переговори про вступ до Євразійського союзу в найближчій перспективі з Китаєм та Індією.

Основним завданням Євразійського Союзу є створення повноцінного економічного Союзу на основі координації економічної та валютної політики. Завершальним етапом проекту має стати політична, військова та культурна інтеграція в рамках єдиного полюсу на пострадянському просторі на чолі з Росією [6].

Згідно з НАН України та Інституту прогнозування Російської Академії Наук вигоди для країн-учасниць ЄвразС передбачають:

- конкурентоспроможність в індустріальній і технологічній гонці, у змаганні за інвесторів, за створення нових робочих місць і передових виробництв;

- покращення доступу до одного з найбагатших ринків світу, де будуть діяти єдині стандарти та вимоги до товарів і послуг;

- запровадження єдиного митного тарифу на кордонах країн-учасниць на товари, послуги та капітал, що імпортують й експортують члени Союзу; проведення єдиної торгово-економічної політики щодо інших держав і міжнародних об'єднань;

- запуск конкретних привабливих ініціатив та спільних програм у сфері енергетики, транспорту, високих технологій, соціального розвитку тощо;

– нове ціноутворення на російський газ та значний обсяг спільних інвестицій в інфраструктуру.

Оцінка економічної ефективності від створення Єдиного економічного простору для всіх його учасників без приєднання до нього України за 2011–2030 рр. оцінюється в 900 млрд, тоді як в разі приєднання нашої країни – більш ніж 1 трлн. Таким чином, загальна економічна ефективність від приєднання до ЄЄП для української економіки оцінюється за той же період в 219 млрд доларів США, тобто в 12 млрд доларів США на рік [3].

До недоліків і перешкод входження України у склад Євразійського Союзу слід віднести:

– арбітражні проблеми між Україною – членом СОР та країнами Співдружності Незалежних Держав, більшість яких не є членами СОР і не співпрацюють за її принципами;

– додаткові витрати-штрафи, які понесе Україна, як член СОР, у разі приєднання до Митного Союзу;

– погіршення двосторонньої торгівлі з ЄС у разі приєднання України до ЄЄП;

– уповільнення темпів модернізації.

24 січня під час теломосту «Москва – Київ – Мінськ – Алмати» Україні було запропоновано шість різних сценаріїв взаємодії з країнами Митного Союзу. Зокрема, перший сценарій – базовий – містить вихідні макроекономічні варіанти для Росії, Казахстану, Білорусі, України, але без створення Єдиного економічного простору і тісної інтеграції чотирьох країн. Другий – передбачає створення ЄЄП Росії, Казахстану, Білорусі в 2012 р., але без України, а також зняття всіх бар'єрів у взаємній торгівлі та технологічне зближення. Третій – передбачає активний розвиток Зони вільної торгівлі в рамках Співдружності Незалежних Держав на новій нормативній базі, підписаної головами урядів восени минулого року і яка чекає на ратифікацію в національних парламентах. Україна, згідно з цим сценарієм, приєднується до ЗВТ СНД за умовами угоди від 18 жовтня 2011 р. Четвертий – функціонування ЗВТ СНД і одночасно створення ЗВТ між Україною та ЄС. При цьому країни СНД, що входять у ЗВТ, приймають захисні заходи у зовнішній торгівлі, передбачені угодою від 18 жовтня. П'ятий – Україна приєднується до базових угод ЄЄП, які зараз обговорюються в рамках Митного Союзу. Шостий – Росія, Білорусь, Казахстан та Україна гармонізують валютну систему всередині ЄЄП, здійснюючи єдину валютну політику [3].

Висновки. Ніякої позитивної ефективності – ні в процесі інтеграції на схід, ні на захід – не виникне, якщо Україна не вирішить

найскладніші завдання модернізації власного виробництва. Для полегшення свого торговельного положення Україна має розвивати внутрішній ринок за рахунок вітчизняних виробників. Враховуючи геополітичне становище, економічні та історичні особливості держави, можна зробити висновок про переваги вступу України в Зону вільної торгівлі Співдружності Незалежних Держав, Митного Союзу в складі Росії, України, Білорусі, а в перспективі – вступу України до Євразійського Союзу.

Список літератури

1. Ключевська А. В. Альтернативи інтеграції України: Схід чи Захід? / А. В. Ключевська // Бізнес-навігатор. – 2010. – № 3. – С. 34–37.
2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.
3. Лукашин Ю. Вопрос на \$219 миллиардов / Ю. Лукашин // Еженедельник 2000. – 2012. – № 4. – С. 23–24.
4. Свенчіцькі М. Зони вільної торгівлі чи митний союз? / М. Свенчіцькі. – К. : Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки, 2010. – 82 с.
5. Шнирков О. Передумови та наслідки створення поглибленої торгівлі між Україною та ЄС / О. Шнирков // InternationalReview: відносини Україна – ЄС: у вимірі року. – 2008. – № 1. – С. 32–33.
6. Путин В. В. Новый интеграционный проект для Евразии – будущее, которое рождается сегодня / В. В. Путин // Известия. – 2011. – С. 2–3.

Отримано 30.03.2012. ХДУХТ, Харків.

© О.Л. Шелест, 2012

УДК 658.589

С.В. Лабунська, канд. екон. наук (*ХНЕУ, Харків*)

ГНОСЕОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ. ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

На основі монографічного аналізу класичних та сучасних літературних першоджерел здійснено науково обґрунтовану структурування процесу генерування знань у ході економічних досліджень проблем управління, в якому виділено теоретичну (методологічне, емпіричне та онтологічне знання) та практичну (інструментальне та методичне знання) складові.

На основе монографического анализа классических и современных литературных первоисточников проведена научно обоснованная структуризация процесса генерирования знаний в ходе экономических исследований проблем управления, в котором выделены теоретическая (методологическое, эмпирическое и онтологическое знание) и практическая (инструментальное и методическое знание) составляющие.